

Här i Sverige – ensamkommande unga vuxna navigerar i det svenska samhället

Riitta Eriksson & Katarina von Greiff

Syftet med artikeln är att diskutera hur ensamkommande unga vuxna efter tre till sju år i Sverige uppfattar sitt möte med det svenska samhället relaterat till deras livserfarenheter. Tolv unga vuxna i åldern 18–26 år har intervjuats individuellt eller i fokusgrupp. Resultaten visar att en del har extremt svåra erfarenheter som de fortfarande inte vågat eller fått möjlighet att bearbeta. Samtliga är påverkade av att de förlorat sina hem, något som de måste förhålla sig till. Deras moraluppfattningar och levnadssätt ifrågasätts, vilket medför att de tvingas omvärdera sin syn på livet. De unga vuxna utsätts för exkludering då de rör sig i olika grupper. Trots komplexa problem lyckas de flesta ändå hitta konstruktiva sätt att gå vidare i livet.

Nyckelord: ensamkommande unga vuxna, exkludering, resiliens, coping strategier, religion, framtidstro.

Riitta Eriksson, Fil.dr. i internationell pedagogik, Leg. psykolog, forskare vid FoU Nordost, Stockholms län, Sverige. Katarina von Greiff, Fil.dr. i pedagogik, Familjeterapeut, Socionom.

Inledning

Antalet barn under 18 år som kommer ensamma utan föräldrar eller legal vårdnadshavare och ansöker om asyl i Sverige har ökat från 398 år 2005 till 7049 år 2014. Tre fjärdedelar av de som söker asyl beviljas uppehållstillstånd (www.migrations-info.se). De kommer från ett 70-tal olika länder: majoriteten, 80 procent är pojkar i åldern 14–17 år.

Denna artikel utgör en delpresentation av ett större forskningsprojekt som bedrivits i samarbete mellan forsknings- och utvecklingsenheterna FoU-Nordost, Nordväst och Södertörn i Stockholms län (Backlund et al. 2012, 2014). Denna studie som genomförts på FoU Nordost syftar till att undersöka hur unga vuxna skildrar, reflekterar kring och förhåller sig till mötet med det svenska samhället när de efter en tid ser tillbaka på sitt liv. Ett annat syfte är att studera vilka strategier de utvecklar till det nya landet, hur de mår, vilken roll religion, kultur och framtidsplaner har i deras liv.

Vårt empiriska material består av två individuella intervjuer och tre fokusgruppsintervjuer med

tio ensamkommande unga vuxna, genomförda på svenska. Dessa unga vuxna, tio pojkar och två flickor, kom från fem olika länder, i första hand från mellanöstern och Afrika. Vid ankomsten var de 14–17 år, vid intervjutillfället 18–24 år. Då hade de varit mellan tre och sju år i Sverige. Alla utom en hade uppehållstillstånd.

Tidigare forskning

Krig, våld, förföljelse och svält drabbar civilbefolkningen i många länder och har konsekvenser för människors liv. Beslutet att lämna sitt land har flera orsaker men är ofta ett vuxenbeslut i grunden (Backlund et al. 2012; Hopkins & Hill 2008). När barn blir flyktingar förlorar de sitt naturliga sociala nätverk och har reducerade möjligheter till stöd och omsorg (Dydpahl et al. 2006). De som kommer ensamma är särskilt sårbara och mår sämre än de som kommer med sin familj (Hodes et al. 2008). Många unga vuxna får inte den hjälp och det stöd de behöver (Dydpahl et al. 2006). Mot bakgrund av att

äldre ungdomar i studier visat sig ha fått stöd och omsorg i mindre utsträckning än yngre och löper större risk för skolavhopp och social isolering är det särskilt viktigt att uppmärksamma frågor som omsorg, skola och eftervård för dessa (Eide & Broch 2010). Forskning visar att ensamkommande barn är att betrakta som en högriskgrupp. Mer kunskap behövs om hur deras behov ska bemötas för att kunna förebygga en negativ utveckling (a.a.).

Flera forskare (Lagnebro 1994; Kohli 2006; Papadopoulos 2002; Chase 2010) beskriver den tystnad som ofta råder kring flyktningbarnens bakgrund och tidigare liv. En del av denna tystnad kan enligt Raghallaigh och Gilligan (2010) bero på olika kulturella normer som föreskriver att man inte vill tala om sin bakgrund eller rädsla att avslöja sig själv eller att bli påmind om tidigare händelser, nuvarande situation och oro för framtiden. Det handlar om att förtrycka emotioner och söka efter distraktion som enligt deras studie fungerade som ett sätt att försvara sig mot svåra tankar och känslor. Det kunde röra sig om att aldrig utsätta sig för att vara ensam eller att ständigt vara upptagen av olika aktiviteter, vilket också våra resultat visar. Att minnas traumatiska upplevelser i samband med påtvingad migration och flyktingskap kan förstås både som en kulturell, social, politisk och moralisk process kring samspelet mellan öppenhet och tystnad.

Förlorad barndom

Det finns respondenter i vår studie som redan från tio års ålder har anlåtats som barnsoldater både av inhemska och utländska grupper i sitt hemland och varit inkallade till väpnade konflikter. Deras erfarenheter av att ha deltagit i dessa konflikter, att ha sett människor dödas och att själva ha dödat, har påverkat dem för livet. De bär ensamma på dessa svåra upplevelser och kan inte dela sina erfarenheter med andra. En av dem säger: ... *Det är ingen som vet vad jag har gjort i X [landet] eller var jag kommer ifrån.*

En annan som bär på skuld säger:

Jag vet inte hur jag ska acceptera det där när jag inser att... jag har tagit ett liv. Jag har lämnat en hel familj utan en vårdnadshavare. Jag har lämnat ett barn utan en förälder. Jag har lämnat en fru utan en man. Jag har lämnat en mamma utan en son. När jag inser det här, jag vet inte hur jag ska gå vidare.

Enligt studien om socialtjänstens mottagande av ensamkommande barn (Backlund et al 2012, 2014) tycktes socialsekreterarna ha en tendens att undvika att beröra smärtsamma upplevelser i barnens livshistoria. De framhöll att ansvaret för detta huvudsakligen ses som boendens och psykiatrins.

Frihetens pris

De tillfrågade beskriver svårigheter att förhålla sig till den frihet och brist på social kontroll som möter dem här, t.ex. hur pojkar och flickor umgås med varandra samt synen på alkohol och sexuellt umgänge före äktenskapet. En säger:

När man kommer hit. Det här med frihet, om jag säger såhär: jag har varit i en situation där jag inte drack på flera dagar. Vi fick bara såna här vattendroppar i kamelbag så vi fick dricka väldigt lite. Sen kom vi till vatten. Åh, vattenflaskor. Då drack vi, vi drack typ mindre än hälften av vattnet i de här vattenflaskorna och typ tre fjärdedelar av vattnet bara rann över kroppen. Alltså det blir för mycket. Och när man kommer hit så är det för mycket frihet. Man blir vilse typ: Åh, alkohol, tjejer, frihet, diskotek. Och sen blir det för mycket.

Några unga vuxna är förundrade över hur vuxenvärlden bemöter dem i frågor om sex och samlevnad. De efterfrågar information och upplysning om för- och nackdelar av att tidigt inleda sexuella relationer. Det här är nackdelarna att ha samlag överhuvudtaget om du är fjorton år. Förklara på ett annat sätt, liksom.

Hur mår de unga vuxna?

Det finns respondenter som säger att de mår bra, andra berättar att de inte mår så bra. En av dem som bott i tre år i Sverige är föräldralös och kommer från ett land i Afrika. Han har fått avslag på sin asylansökan från både Migrationsverket och Migrationsdomstolen.

Migrationsöverdomstolen har inte ens tagit upp fallet. Han mår mycket dåligt och har gjort flera suicidförsök eftersom han riskerar att mista livet om han återvänder. Hans pappa tillhörde voodoo-religionen som han själv tagit avstånd från, hans mamma blev dödad av en person som tillhörde denna religion.

Några unga vuxna tar upp den rädsla de upplever. *Jag är alltid rädd. Oavsett om jag sover eller är vaken. Vad jag är rädd för? Allting. Jag kan aldrig lita på någon. Jag kan aldrig lita på min mamma, min pappa, min bror, samhället, polisen. Ingen.*

Ytterligare en ung vuxen som inte kommit vidare i sin sorgebearbetning uttrycker att han går runt i en cirkel och har ingen förmåga att ta sig ur den. Han uppfattar att andra människor går linjärt framåt i livet.

För mig är det själva hoppet, att leva vidare, en hopplöshet. Jag kan säga såhär att om du gör nånting dumt, då påverkar det dig själv men samtidigt så går du framåt. Tills du hamnar där alla hamnar. Men när jag gör nånting, då är det inte att jag går framåt. Det är det som är skillnaden mellan ditt liv och mitt liv.

Tillit – misstro

Beträffande de tillfrågades kontakt med socialtjänsten framkommer det att socialarbetarna har svårt att möta den rädsla, frustration och utsatthet som de ensamkommande känner. En av dem berättar att när han kom till socialtjänsten sade han: *Jag är ensamkommande och jag har psykiska problem. Jag har förlorat min familj. Så säger hon [socialsekreteraren]: "Okej, jag förstår dig. Jag förstår verkligen det." Och hon blir ledsen, men oavsett hur mycket jag än berättar så kommer hon inte att förstå min smärta. Hon kan förstå situationen, men inte själva smärtan.*

Det förekommer att en del respondenter har erbjudits terapi på specialenheter och haft samtalskontakt med personer som arbetar i kyrkan eller i frivilliga organisationer, men har inte kunnat få hjälp med sitt trauma och lidande. Följden blir att de brottas med en grundläggande misstro både mot sig själva och mot andra människor, vilket gör att de inte kan ta emot hjälp och stöd.

Oförmåga att lita på någon betraktar Eisenbruck (1991) som ett tecken på en flyktings kulturella smärtsamma förluster. I Raghallaigh och Gilligans studie (2010) talade deltagarna om att de enbart litade på vissa personer i sin omgivning och endast i viss mån. Att inte lita på någon var ett sätt att skydda sig själv. Liknande resultat framkommer i vår studie.

Religion – en nödlinje till andligheten

De unga vuxna vi intervjuat uttrycker att de har svårt att lita på personer i sin omgivning. Som en coping strategi använder de religion där de söker tröst och

vägledning. Samtliga beskriver att de har en levande dialog med en högre makt. Det innebär att de har en gudstro, men den har skiftande betydelse. Vi har identifierat fyra sätt att förhålla sig till religion.

Religion skapar närvaro i en osäker tillvaro, har en lugnande inverkan och fungerar som inre kompass. *Man känner sig jättelugn när man ber, allt går bra. Det hjälper själen att tro på någonting efter döden. Religion som tradition och ritual. Mest brukar jag gå [i moskén] på fredagar. Religion som hjälp i krissituationer och existentiella frågor. Det är en nödlinje. 112 nånstans i den andliga världen. Religion som revitalisering av språk och kultur. Jag går i kyrkan, det blev ganska mycket kulturellt. De kan prata det språket.*

En del respondenter har börjat omvärdera det invanda mönstret i sitt religionsutövande och ger uttryck för att de upplever att det finns ett tryck på muslimska ungdomar från imamer och muslimer i Sverige hur de ska utöva sin religion; man måste gå i moskén och be ett visst antal gånger per dag. Några berättar att de börjat vackla om detta är det enda sättet att vara muslim, andra hävdar att man kan vara muslim på ett mindre ortodoxt sätt.

Annars skickade imamen fyra-fem personer, de tog dig till moskén. För att man har en imam och familjen betalar imamen varje år. Det är hans jobb, att vi ungdomar måste gå i moskén och läsa Koranen.

I Sverige går denna unge man inte längre i moskén, han ber inte heller fem gånger om dagen, vilket han gjorde i sitt hemland. En annan ung vuxen exemplifierar hur omöjligt det kan vara att leva upp till sin övertygelse i en ny kontext. Oavsett om han går i kyrkan eller i moskén känner han sig stämplad som annorlunda av sina jämnåriga kamrater och har svårt att tackla dessa frågor. En risk är att hamna i frustration och varken orka eller våga stå upp för det man tror på, en annan risk är att bli mer lättledd och okritisk om religionen är det enda "halmstrået".

Jag gick med 35 ungdomar. Då blir man en mot 34 i klassen. Det är omöjligt. Det är lätt att säga. I teorin är det så, i praktiken sitter man där och svettas. Problemet är att så fort man går i kyrkan tror folk att man är kristen.

Likt våra resultat anser Cottingham (2003) att för att hålla oss samman och inte tappa bort det väsentliga behöver vi ritualer och riter. Enligt Raghallaigh och Gilligan (2010) hade deltagarna en stark personlig relation med Gud och kände att denna

hjälpte dem att handskas med de svårigheter de mötte i det nya landet. De sökte inte stöd från andra människor utan förlitade sig på sin tro där religionen utgjorde en bro mellan hemlandet och det nya landet. När de mötte svårigheter i livet vände de sig i första hand till Gud för att få vägledning och stöd. Genom religionen kunde de se sina svårigheter mer positivt. Tro var något som förblev relativt oförändrat i ungdomarnas liv, vilket däremot inte är så entydigt i vår studie.

Här i Sverige – ett uttryck för exkludering

En återkommande fras som de tillfrågade möter av både vuxna och jämnåriga i sin omgivning är olika nyanser av uttrycket "Här i Sverige". En av dem säger om den första tiden att han många gånger hörde uttrycket: *Ja, här i Sverige pratar vi svenska*. Andra berättar att de ofta bemöts med uttryck som: *I Sverige gör man såhär och såhär*. Dessa uttalanden kommer fram när olikheter möts. Respondenterna får kommentarer även om sin klädsel. En del bär på hijab som täcker både hår och hals, ibland skuldror, och är den vanligaste sjalen bland troende muslimska kvinnor i världen. Folk säger inget direkt negativt om den, men det märks på deras blickar och frågor som: *Hur kan du klara det? Är det inte varmt?* En del vill behålla det de har med sig från sitt hemland: *Man får inte lämna allt. T.ex. att jag ska täcka mig*.

Det finns exempel på exkludering. Det kan röra sig om fientliga blickar. Människor runtomkring dem säger ingenting, men de unga vuxna känner ett ifrågasättande.

Ibland, det finns en person som du pratar med, hur hon svarar, du känner att hon inte accepterar hur du är. Det är det som är svårt. Ibland vill du komma fram till någon person, och fråga, när hon ser dig, hon kollar någon annanstans. Man känner av.

Vår tolkning är att respondenterna uppfattar att en del både äldre och yngre undviker att ha kontakt med dem. Exkludering uttrycks ibland konkret, ibland mer subtilt. De tillfrågade beskriver att det händer att äldre personer drar väskan närmare till sig när de sätter sig bredvid dem i tunnelbanan.

Ett sätt att komma in i det svenska samhället är att använda överdrivet kroppsspråk och att ändra sitt sätt att uttrycka sig verbalt.

Man ska vara den här lagomramen. Man ska inte ha stort kroppsspråk, typ skrika och inte skratta för

högt. En annan säger: Jag har ändrat mitt sätt att prata, pratar långsammare, har tränat och tränat på det, jag försöker anpassa mig.

Vad händer när kulturer möts?

Respondenterna beskriver att de tänker annorlunda än sina jämnåriga kamrater om vad som är viktigt i livet. De ger uttryck för att många unga vuxna i Sverige är intresserade av utseende och klädsel, medan de själva har behov av att tänka på hur de och deras familj ska överleva. Raghallaigh och Gilligan (2010) ansåg att västerlandets befolkning grundar sin självuppfattning till stor del på yttre ting som kläder och utseende, vilket de tillfrågade i vår studie reagerar mot.

Andra ungdomars uppträdande kan vara förbryllande: *Det känns konstigt faktiskt. I skolan, elever som går i samma klass, de svenska, i dag de är bra sociala, de berättar allting. I morgon – helt annorlunda, annan person. Om du pratar säger de: 'Håll käften. Jag vill inte prata'. Alltså, de säger så.*

De tillfrågade uttrycker att de känner sig främmande inför vuxenvärldens regler och gränssättning som ska respekteras.

Här i Sverige har jag en gräns för att komma hem klockan tio på kvällen. Där i X [landet] har jag ingen sån gräns. Jag får komma hem klockan fem på morgonen. Där får jag inte vara dum, men jag får vara ute. Här får jag inte vara ute, men jag kan lika gärna vara dum.

Olika synsätt på beteende och regler krockar i de intervjuades värld med tanke på vilka vanor, erfarenheter och upplevelser de bär med sig. En av dem säger om gruppboendet: *Vi försökte följa reglerna och anpassa oss [enligt] deras regler men de sa: Nej ni får inte det här och ni får inte det där. Ni får inte ta hit kompisar. De får inte sova över.* Respondenterna berättar att personalen skyllde deras problem på hemmet och hemlandet.

Vi var tolv stycken i boendet och jag tror att elva eller tio av ungdomarna fick gå på psykisk behandling p.g.a. att vi hade massor av problem, för att vi kommer från ett svårt land. Om vi säger våra tankar och hur det är, de säger: "Det kommer hemifrån", så det är inte bra.

De unga vuxna själva anser att problemen i stället berodde på institutionens strikta och för dem främmande regler. De ifrågasatte varför informa-

tion inte gavs när nya regler infördes eller när gällande regler ändrades. Att gränssättning inte fungerar handlar om att boendepersonal saknar emotionella relationer med ungdomarna (Watters 2012). Det är också känt att kvaliteten på relationer är viktigare än den metod som används. Att bygga upp tillitsfulla relationer främjar resiliens genom att möta behov av tillhörighet och delaktighet, något som de intervjuade saknat.

Samtidigt som de unga vuxna strävar efter att komma in i samhället vill de behålla sin egen kultur och nära relationer genom att ha tät kontakt med sina anhöriga via sociala medier.

Matkulturen

Det förekommer att respondenterna har svårt att anpassa sig till olika mattraditioner i Sverige då sedvänjorna här och i hemlandet är olika.

När jag är hemma hos en svensk familj, oavsett om jag är gäst eller inte, om jag är yngst, då får jag börja först, när jag sitter vid middagsbordet. Det är precis tvärtom i X [landet]. Då ska barnet vänta till sist.

En ung vuxen berättar att när han var på middag hos sin flickväns föräldrar. De sa: *nej, du ska inte göra så här för vi äter och du är redan klar. Det var sant. De började, jag var redan klar med maten. Sen satt jag bara tyst, helt tyst. De sa: du kan prata med oss samtidigt som du äter.*

En svårighet är att ingen förklarar varför man gör som man gör. Det får intervjupersonerna själva komma på. En aspekt som tas upp handlar om respekten för de äldre; som ung talar man inte vid matbordet. En annan aspekt handlar om respekten för maten; man ska koncentrera sig och äta medan maten är varm.

Artighet och respekt

I mötet mellan två kulturer talar vi ofta om kulturkrockar. Enligt Alexandra Utrén (2013, 1) handlar det mer om *små, fast ändå ganska viktiga skillnader i sättet att vara och uttrycka sig*. Enligt henne finns artighet i alla kulturer, men mönstren för hur den uttrycks skiljer sig åt. Unga icke-svenskar har lärt sig att visa ensidig respekt mot obekanta, äldre och föräldrar, men de förväntar sig inte respekt tillbaka. Svenska ungdomar visar ofta samma respekt och

är artiga, men de kräver att själva bli bemötta med respekt och artighet. Utrén menar att det kan finnas både religiösa, sociala och ekonomiska orsaker till dessa skillnader. I Sverige råder ett jämlikhetsideal: unga och äldre är mer på samma nivå och inte inordnade i en hierarki som i en del andra kulturer. Hon menar att det egentligen inte finns artiga eller oartiga ord och uttryck. Hur de tolkas beror på sammanhanget och sättet hur de uttalas och artighet uttrycks inte bara verbalt utan också icke-verbalt. I vissa situationer blir handlingen viktigare och värderas högre än språklig artighet. Utrén menar att ”svenska” ungdomar inte visar tillräcklig respekt för sina föräldrar, bland de med utländsk bakgrund är det däremot ett måste att visa respekt för gruppen, släkten och framför allt för mamma.

En respondent säger: *Jag respekterar dig med hela mitt hjärta. Jag tar aldrig vänstra handen såhär [på höger sida] för att hjärtat ligger här, och högra handen är den hand jag respekterar dig med. Jag har högra handen på hjärtat och böjer mig*. Han menar att han visar mer respekt med detta beteende än genom att bara skaka hand.

Att förlora sitt hem

Gemensamt för flyktingbarn och flyktingar är förlusten av ett hem (Papadopoulos 2002). Vad innebär det att känna sig hemma? När har man kommit hem? Känslan av hem innehåller både fysiska, materiella, psykologiska och existentiella dimensioner. Först när man förlorar sitt hem blir man ofta medveten om betydelsen av det, vilket sker när människor blir asylsökande och flyktingar. Enligt våra studier (Backlund et al. 2012; Eriksson 2013; Backlund et al. 2014) präglas barnens första tid i exil av saknad, längtan, otrygghet, uppbrott och separationer från anhöriga men också från vuxna och kamrater som de förlorat på resan eller i Sverige. Kallifatides (2013, 18) säger att: *Exilen innebär inte enbart att man blir utvisad från sitt land, utan att man också blir utvisad av sig själv. Enligt honom behöver flyktingar och migranter lära sig att leva på nytt*.

Papadopoulos (2002) lyfter fram upplevelsen av ett hem som en central del av vår identitet. Han talar om ”nostalgisk desorientering” som vid hemlöshet ofta leder till reaktioner som panik, depression, apati, misstänksamhet etc. vilket lätt kan missförstås och patologiseras. Nostalgi var redan under

1600-talet ett välkänt fenomen hos människor som bodde i ett främmande land (Johannisson 2001). Papadopoulos (2002) förklarar att hemlöshet hos flyktingar i många fall snarare handlar om osäkerhet, otrygghet och existentiell ångest än trauma. Känslan av hem är resultatet av stabilitet, trygghet och kontinuitet där pålitliga relationer utvecklas och återskapas. De flesta behöver inte förtjäna rätten av att vara hemma, en flykting däremot behöver kämpa för att få tillbaka sin hemkänsla. Kohli (2011) hävdar att känslan av att söka sitt hem efter påtvingad migration är mer än sökandet efter skydd och politisk sanktionering. Hem bygger på ömsesidighet där vanor från det förflutna återskapas i en ny miljö.

Rosenberg (2012, 273–274), författare och journalist, säger att: *hemlösheten är ett underskattat helvete för dem som överlevt koncentrationsläger. Han kopplar hemlöshet ihop med språksvårigheter: Hemlösheten och språkförbistringen. Det ena hänger samman med det andra. Att vara hemma är att bli förstådd utan att behöva säga så mycket.* Rosenberg anser att ingen plats i världen kan ersätta den plats där vi första gången sätter ord på världen: *vi kan bara göra oss hemmastadda någon annanstans om något slags förbindelse med platsen och människorna och språket som format oss lever kvar.*

För en del ensamkommande unga vuxna finns ingen sådan förbindelse. Den plats som format dem finns inte, inte heller människorna, språket eller minnena. Mellan dem och den värld som de en gång gjorde till sin reser sig en mur av smärta som minnet inte förmår tränga igenom (Rosenberg 2012, 274).

En ung flicka säger: *Det här är inte vårt hem.* En annan kommenterar: *Att vara någonstans som man kan komma in liksom. Det är det som är hemma. Man känner: jag kan prata hur jag vill och säga hur jag vill och ser folket som förstår mig, men inte folket som bara bedömer mig. Det är det som är svårt.*

Känslan av hem tycks i viss mån återskapas i de unga vuxnas liv; de talar om gruppboenden och familjehem i termer av familj, mamma, pappa och syskon. En pojke berättar: *Min syster [familjehemmets dotter], hon bor hemma emellanåt. Men hon har också eget hem.* En annan förklarar: *När ett barn kommer hit som tolvåring, efter tio år när han fyller 22 år här i Sverige, då ska han känna sig hemma i Sverige. Då ska han säga: "Ok, Sverige är mitt land". Jag har inte sett några afghaner, några ensamkomman-*

de som efter tio år säger att Sverige är mitt land. Om sitt eget liv säger han: Efter fem år har jag fortfarande drömmen att åka tillbaka till mitt land. Tyvärr.

Det finns unga vuxna som har en motsatt uppfattning om hem. I vår tidigare studie (Eriksson & von Greiff 2014) säger en att *"Jag har två hemma... både hos mina föräldrar och i Sverige"*.

Berry et al. (2006) konstaterar att de som tillämpar en integrationsstrategi som innebär en tvåkulturell identitet tenderar att uppnå bäst psykologisk och sociokulturell anpassning i en ny kontext.

Egna initiativ

En strategi som de unga vuxna använder är att de vill vara aktörer i sitt liv. Ensamkommande ungdomar har i Sverige bildat Sveriges Ensamkommandes Förening. Några av de intervjuade tillhör denna förening och berättar att de aktivt arbetar för att driva gemensamma frågor som vägledning av nyanlända medlemmar. En av dem säger: *Vi samlar in problematiken hos ensamkommande ungdomar och sen för vi den vidare till myndigheter. Att höra till denna förening blir för några en livlina där de upplever förståelse och uppskattning bland andra som befinner sig i samma situation. En uttrycker att det borde vara någon som kommer ifrån själva gruppen, som förstår dem. Det kan vara en plats där de samlas och känner sig hemma. Ok, jag har ett värde här och folk förstår mig.*

Raghallaigh (2011) fick i sin studie liknande resultat. Ungdomarna agerade självständigt och uppfattade sig själva som tillitsfulla. De var stolta över det och upplevde en ökad kontroll över sin situation. Detta gjorde att de fick kraft att hantera sitt liv på ett bättre sätt, vilket också vår studie visar.

Framtid i Sverige eller i hemlandet

Förhoppningar och framtidstro kan ses som en strategi som ger förutsättningar att kunna sätta den egna situationen i ett sammanhang. De intervjuades framtidsdrömmar var likartade i hemlandet och här och lever fortfarande kvar efter några år i Sverige. *Jag ville bli advokat förut men jag vet inte. Jag ändrar mig hela tiden och jag vet faktiskt inte nu vad jag vill bli, kanske hålla mig kvar. Min dröm är att bli advokat, hjälpa människor.*

De unga vuxna har som ideal att inrikta sig på akademiska utbildningar men om det visar sig svårt är de inte främmande för andra utvägar.

Sjuksköterska först. Nu utbildar jag mig till underköterska. Sen läser jag till sjuksköterska, sen barnmorska. Det är det jag har planerat. Men som vi vet, man planerar men det är gud som bestämmer hur det kommer att bli. Det är inte alltid som det blir hur vi planerar. Jag accepterar det som det kommer.

Flera respondenter uppger att de tänker globalt när det gäller framtidsplanerna. De vill ha dörren öppen vilket land de vill bosätta sig i och behålla det som fungerar bra i respektive land och försöka påverka människorna att få det bättre.

Jag tycker att det är bra att man tar goda grejer eller goda tankar härifrån till somaliska kulturen så ska man blanda ihop dem så kommer det att funka jättebra. Man har ju både och, fördelar och nackdelar. Båda två länderna.

De tillfrågade fokuserar på positiva aspekter av sitt liv här i Sverige. De värdesätter att de genom sina ambitioner kan nå sina mål.

Om vi tänker på vad som är bra för mig. Om jag var i mitt land kan jag inte gå i skolan. Jag har problem där. Det var krig hela tiden, men här känns det bra. Det är väldigt bra för jag får gå i skolan, jag har nästan allt här.

Ytterligare en aspekt som kommer fram är att en del unga vuxna känner sig trygga att röra sig fritt utomhus, vilket de uppskattar. *Man behöver inte vara rädd när man går ut.*

Ungdomarna i Raghallaigh och Gilligans (2010) studie såsom i vår studie föreföll att hantera sin situation genom att fokusera på positiva aspekter av sitt liv och skapa en bra framtid för sig själva där de inkluderar sin familj.

Avslutande kommentarer

Vår studie visar att ensamkommande unga vuxna fortfarande efter tre till sju år i Sverige strävar efter att få ihop sina liv till en enhet där både det förflutna, nuet och framtiden finns med, men det återstår för många en hel del arbete för att uppnå detta. Trots svåra upplevelser som många haft drar vi slutsatsen att en del av dem känner sig tillfreds och mår bra, medan andra är tyngda av sin historia och sina erfarenheter som gör att de har svårt att hitta riktning. Som coping strategi används religion och and-

lighet som är angelägna frågor - en livlina och en inre kompass i krissituationer. Dessa frågor hamnar dock utanför socialsekreterarnas profession (Eriksson & von Greiff 2014). I värsta fall är det ingen vuxen som möter dem i dessa frågor, vilket leder till vilshenhet och otrygghet i en ny kontext.

De flesta respondenterna vittnar om att de känner sig ställda när de konfronteras med hur unga människor i Sverige lever. De är oförstående inför den gränssättning de möter här. P.g.a. att livsbetingelserna sett olika ut kan svenskfödda ungdomars beteenden upplevas som att de är mindre mogna, utseendefixerade och konsumtionsinriktade, något som dessa unga vuxna kan känna sig främmande inför.

De tillfrågade vittnar om upplevelser av exkludering i Sverige. Det kan gälla påpekanden om önskvärda beteenden eller mer subtila signaler och blickar. De unga vuxna beskriver att de upplever andras förväntningar gällande t.ex. koder för uppförande. I definitionen hem ryms i bästa fall att en människa får vara precis den hon innerst inne är med sina brister och förtjänster, vilket respondenterna upplever att de inte får vara. I resiliens-termer kan vi säga att de unga vuxna utvecklar framgångsrika strategier som stärker deras behov av aktörskap och syftar till att behålla kontinuitet under förändrade förhållanden. Deras framtidsdrömmar var likartade i hemlandet och här och lever fortfarande kvar efter några år i Sverige. Trots svårigheter och tunga upplevelser är de unga vuxna målinriktade och kämpar för att få en bättre framtid.

Referenser

- Backlund, Åsa, Eriksson, Riitta, von Greiff, Katarina & Åkerlund, Eva-Marie (2012): *Ensam och flyktingbarn – barnet och socialtjänsten om den första tiden i Sverige. Forskningsrapport 2012:1. FoU-Nordväst, FoU Nordost och FoU-Södertörn i Stockholms län.*
- Backlund, Åsa, Eriksson, Riitta, von Greiff, Katarina, Nyberg, Eva & Åkerlund, Eva-Marie (2014): *Ensamkommande barn och unga vuxna – ett longitudinellt perspektiv. Forskningsrapport 2014:4. FoU-Nordväst, FoU Nordost och FoU-Södertörn i Stockholms län.*
- Berry, John, W., Phinney, Jean, S., Sam David, L. & Vedder, Paul (2006): Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An international Review*, 55, 303–332.

- Chase, Elaine (2010): Agency and Silence: Young People Seeking Asylum Alone in the UK. *British Journal of Social Work*, 40, 2050–2068.
- Cottingham, John (2003): *On the Meaning of Life*. London and New York: Routledge.
- Dybdahl, Ragnhild, Christie, Helen Johnsen & Eid, Jarle (2006): Psykososialt arbeid med barn og familier som er asylsøkere og flyktninger i Norge. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 43, 12, 1300–1308.
- Eide, Ketil & Broch, Tuva (2010): *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus of forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, region øst og sør.
- Eisenbruck, Maurice (1991): From post-traumatic stress disorder to cultural bereavement: diagnosis of Southeast Asian refugees. *Social Sciences and Medicine*, 33, 673–680.
- Eriksson, Riitta (2013): *Ensam barn på flykt i Sverige. I: Heikkilä, Elli & Söderling, Ismo: Siirtolaisuus-Migration, Unaccompanied refugee minors. Supplement 2013*. Turku: Migrationsinstitutet.
- Eriksson, Riitta & von Greiff Katarina (2014): Ensamkommande barns globala tillhörighet – en resurs för individ och samhälle. I: Backlund, Åsa, Eriksson, Riitta, von Greiff Katarina, Nyberg, Eva & Åkerlund Eva-Marie. *Ensamkommande barn och unga vuxna – ett longitudinellt perspektiv. Forskningsrapport 2014:4*. FoU-Nordväst, FoU-Nordost och FoU-Södertörn.
- Hodes, Matthew, Jagdev, Daljit, Chandra, Navin & Cunniff, Anna (2008): Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum seeking adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 49(7). 723–732.
- Hopkins, Peter, E. & Hill, Malcolm (2008): Pre-flight experiences and migration stories: the accounts of unaccompanied asylum-seeking children. *Children's geographies*, 6 (3), 257–268.
- Johannisson, Karin (2001): *Nostalgia. Natur och Kultur*.
- Kallifatides. Theodor (2013): *Brev till min dotter*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Kohli, Ravi (2006): The sound of silence: listening to what unaccompanied asylum-seeking children say and do not say. *British Journal of Social Work*, 36 (5) 707–721.
- Kohli, Ravi (2011): Working to ensure Safety, Belonging and success for Unaccompanied Asylum-seeking children. *Child Abuse Review*. 20 (5) 311–323.
- Lagnebro, Lillemor (1994): *Finska krigsbarn*. Umeå universitet: Institutionen för social arbete.
- Papadopoulos, Renos, K. (2002): Refugees, home and trauma. I: R.K. Papadopoulos. (red.) *Therapeutic care for refugees: No place like home*. London: Karnac. 9–40.
- Raghallaigh, Muireann, Ní (2011): Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *British Journal of Social Work*. 41 (3) 539–556.
- Raghallaigh, Muireann, Ní & Gilligan, Robbie (2010): Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & Family Social Work*, 15 (2) 226–237.
- Rosenberg, Göran (2012): *Ett kort uppehåll på vägen från Auschwitz*. Albert Bonniers Förlag.
- Utrén, Alexandra (2013): Alexandra fick lära sig ett nytt artighetsspråk. *Dagens Nyheter* 2013-06-19. www.dn.se/insidan/alexandra-fick-lara-sig-ett-nytt-artighetssprak. 2013-07-04.
- Watters, Charles (2012): Forces migrants: from the politics of displacement to a moral economy of reception. In: *Routledge international handbook of migration studies*. Routledge international handbooks. London: Routledge.
- www.migrationsinfo.se (2015): *Ensamkommande barn*. Februari 2015.